

УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМ ТА СТРУКТУРИ ІНТЕГРОВАНИХ ФОРМУВАНЬ АГРАРНО-ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Ю.О. Нестерчук, доктор економічних наук, доцент

Уманський національний університет садівництва

Постановка проблеми в загальному вигляді. Невід’ємною особливістю сучасних умов розвитку ринкових відносин у аграрно-промисловому виробництві є розширення інтеграційних процесів на основі посилення господарських функцій нових форм усупільнення виробництва на вертикальному рівні. Об’єктивна необхідність розвитку спеціалізації та інтеграції, їх позитивний вплив на підвищення ефективності аграрного виробництва й конкурентоспроможності його продукції підтверджується вітчизняним та зарубіжним досвідом [1, 2, 3]. При цьому інтегровані структури, що об’єднують у своєму складі усі ланки від виробництва сільськогосподарської продукції до реалізації її споживачам, є найбільш адаптованими та ефективними в умовах ринку. Саме координація та збалансованість усіх етапів процесу відтворення, раціональне використання матеріальних, фінансових, трудових ресурсів, недопущення втрат, підвищення якості продукції, а також ліквідація посередницьких ланок між сільським господарством, промисловістю і кінцевими споживачами забезпечує реалізацію стратегічних цілей інтеграції – отримання прибутку, що перевищує просту суму прибутків окремих підрозділів, та забезпечення надійності господарської діяльності кожного з них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження загальних питань розвитку кооперування та інтеграції в сучасному аграрно-промисловому виробництві, його галузях та сферах містяться у роботах провідних вітчизняних та зарубіжних вчених: В.Г. Андрійчука, Б.З. Дворкіна, О.С. Кириленка, М.Ю. Коденської, К.К. Кумехова, О.А. Родіонової, В.К.

Терещенка, В.М. Яценка та інших. Однак накопиченого теоретичного і методичного потенціалу недостатньо для розробки рекомендацій щодо стратегії і тактики аграрно-промислової інтеграції у сучасних умовах.

Цілі статті. Недостатня вивченість проблеми стосовно нових умов, її велике значення для розвитку вітчизняного аграрно-промислового виробництва спонукає до продовження наукового пошуку щодо ефективних форм інтеграційних взаємодій в регіональному АПК та формування стратегії державного регулювання аграрно-промислової інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Обґрунтування перспективних інтеграційних зв'язків підтверджує посилення тенденції до створення вертикально інтегрованих аграрно-промислових формувань у формі виробничо-збутових та промислово-торговельних компаній, учасники яких при об'єднанні втрачають свою господарську самостійність. За таких жорстких форм інтеграції змінюється спосіб оцінки та обліку витрат на кожній технологічній стадії, зокрема:

- оцінка діяльності усіх виробників, тобто їх продукції, здійснюється за собівартістю без врахування прибутку;
- оцінка витрат усіх виробників технологічного ланцюга, крім першого, здійснюється на основі приросту витрат на виробництво кінцевої продукції.

Формування нових інтеграційних зв'язків, в основу яких покладений спільний інтерес щодо виробництва сировини, її переробки та збуту, відбувається переважно за такими напрямками: створення сільськогосподарськими підприємствами локальних виробництв з первинної переробки продукції та торговельної мережі з її реалізації; або створення об'єднань з функціонально-технологічними партнерськими (практично на основі стійких домовленостей) взаємозв'язками; об'єднання юридично самостійних функціонально й технологічно цілісних формувань в інтегровані формування з централізованими організаційно-розпорядчими органами.

Перші два напрями не забезпечують значного ефекту для сільськогосподарських товаровиробників, оскільки через проблеми неплатежів, низький рівень дохідності усіх партнерів, недосконалу організацію виробництва втрачаються сировинні зони, тобто основа аграрно-промислової інтеграції.

Якісно новим аспектом економічних зв'язків сільського господарства, переробної промисловості та інфраструктури стає виокремлення їх як ринкового типу зв'язків різних контрагентів відносин суб'єктів власності та однієї з умов формування нової аграрної економіки, в основі якої – самовідтворення та підприємницька ініціатива. За таких умов доцільним є створення вертикально інтегрованих об'єднань у формі публічних акціонерних товариств, що гарантуватиме регулярність постачання сировини, підвищення платіжної дисципліни, стабілізацію фінансово-економічного стану, зниження інвестиційного ризику. Створення таких формувань дозволяє концентрувати сили і кошти, оптимізувати податкове навантаження та собівартість кінцевої продукції.

Нині в аграрно-промисловому виробництві вертикально інтегровані формування класифікують за такими ознаками:

- наявність розгалуженої виробничої інфраструктури, що включає декілька галузей замкненого виробничого циклу;
- переробка усієї виробленої сільськогосподарської продукції в межах фірми;
- формування розвинутої торговельної мережі, починаючи з виїзної торгівлі на місцевих ринках, закінчуючи власними торговими домами та супермаркетами у різних містах й регіонах;
- апарат управління обов'язково включає фінансово-розрахунковий центр, службу маркетингу, відділ логістики;
- систематичні маркетингові дослідження;
- наявність фінансових установ у структурі формування;
- ознаки інвестиційної політики у фінансовій діяльності об'єднання.

Основними принципами організації внутрігосподарських економічних відносин у вертикально інтегрованих аграрно-промислових об'єднаннях є:

- принцип ефективності: набір видів діяльності учасника повинен забезпечувати окупність витрат;
- принцип самостійності та відповідальності: учасник повинен самостійно розпоряджатися своїми ресурсами і доходами, мати власний рахунок у банку;
- принцип стимулювання накопичень: власники підприємства та менеджери окремих підрозділів повинні бути зацікавлені у накопиченнях;
- принцип мінімізації кількості найманих працівників: наймані працівники менш ефективні, ніж працівники-власники, контроль за їх роботою ускладнений та вартісний;
- принцип стимулювання найманих працівників: оплата їх праці повинна бути прив'язана до результатів роботи;
- принцип мінімуму власних засобів виробництва: зайве майно здорожчує виробництво, воно повинно бути законсервоване, реалізоване, здане в оренду.

Внутрігосподарські підрозділи доцільно формувати за територіальним чи галузевим принципом. Продукція групи підприємств реалізується внаслідок технологічних потреб в межах цієї групи, а також на зовнішніх ринках в якості кінцевої продукції. Слід зазначити, що для інтегрованих підприємств внутрішній обмін продукцією може бути інструментом управління функціонуванням аграрно-промислового формування та здійснюватись за відмінними від зовнішнього обміну цінами.

На формування чистого фінансового результату операційної діяльності окрім перелічених факторів впливають інститути державної і місцевої влади. Таким чином, до переліку інструментів управління ефективністю та стійкістю майбутнього інтегрованого формування необхідно включити

центральні та місцеві податки, засоби підтримки у вигляді дотацій, цінових компенсацій тощо.

Фінансові структури в умовах інтеграції здатні надавати послуги, а також вільні грошові кошти на потреби та розвиток аграрно-промислового формування.

Висновки. Налагодження економічних відносин між ланками вертикально інтегрованої фірми (агрохолдингу) на паритетних засадах створює однакову зацікавленість партнерів у досягненні кінцевих результатів господарської діяльності, забезпечує оптимальне проходження товарної маси продукції у єдиному технологічному процесі з однієї фази до іншої, зменшує витрати та підвищує ефективність виробництва, покращує якість продукції.

Вертикально інтегровані аграрно-промислові формування створюють нові можливості суттєво підвищити економічну ефективність суспільного виробництва за рахунок отримання додаткового ефекту, що виникає у результаті узгодженої взаємодії інтегрованих та скооперованих виробничих сил за єдиного управління. А справедливість галузевого розвитку забезпечується завдяки розподілу прибутку від реалізації готової продукції підрозділами аграрно-промислового формування пропорційно питомій вазі витрат кожного підрозділу у вартості кінцевого продукту.

Література

1. Амбросов В. Я. Великотоварні підприємства як основа впровадження інновацій / В. Я. Амбросов, Т. Г. Марени // Економіка АПК. – 2007. – № 6. – С. 14–19.
2. Концентрація агровиробництва – об'єктивна відповідь на виклики часу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://a7d.com.ua/novini/984-koncentracija-agrovirobnictva-obyektivna-vidpovid.html>.
3. Поляруш М.О. Агропромислова інтеграція – один із факторів системного розвитку АПК регіону / М.О. Поляруш, І.М. Поляруш, Н.А. Славіна // Збірник наукових праць / За ред. М.І. Бахмата. – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2007. – С. 187–189.

Викладені передумови та особливості розвитку інтегрованих структур в АПК. Запропоновані конкретні моделі інтеграційного об'єднання, що відрізняються між собою за ступенем інтеграції та конкретною методикою здійснення. Проаналізовані деякі проблеми їх формування та функціонування.

Изложены предпосылки и особенности развития интегрированных структур в АПК. Предложены конкретные модели интеграционного объединения, отличающиеся между собой по степени интеграции и конкретной методикой осуществления. Проанализированы некоторые проблемы их формирования и функционирования.

In this article we have an account specialty of development integration structure in agroindustrial complex. Suggest some models of integration connecting, which have some difference. Analyze some problems of forming and of function.